

DAELS, Frans, medicus, hoogleraar (Antwerpen 7 januari 1882).

Frans Daels stamt uit een welgestelde Franssprekende Antwerpse familie. Hij volgde de klassieke humaniora aan het St.-Jan Berchmanscollege in Antwerpen en studeerde geneeskunde aan de universiteiten van Leuven en Gent. In 1903-'05, in 1906-'08 en in 1907-'09 werd hij laureaat van de universitaire wedstrijd. In 1906 werd hij assistent van prof. J.F. Heymans (vader) in Gent, daarna, in 1907-'08 en 1908-'09, was hij als assistent van prof. Bumm aan de Berlijnse vrouwenkliniek Charité verbonden. In 1909-'10 was hij assistent van prof. Ermengen aan het Gents Bacteriologisch Instituut. In 1911 kreeg hij de leiding van de gynaecologische en verloskundige klinieken van de Gentse universiteit. Hij organiseerde in Gent het eerste consultatiebureau voor moeders en zuigelingen. In 1911 stichtte hij het Vroedvrouwentijdschrift en de beroepsvereniging voor vroedvrouwen, naar welk voorbeeld ook elders in het land dergelijke verenigingen ontstonden. In 1913 organiseerde en presideerde hij in Gent een Belgisch Vroedvrouwen Congres.

In 1914 werd prof. Daels, die vroeger al vrijwillig in de geneeskundige dienst van het leger was getreden, vrijwillig militair arts. Na de gevechten te Houtem keerde hij met een aantal soldaten dwars door de Duitse linies terug naar het Belgische leger. Hij werd daarvoor Ridder in de Leopoldsorde: een der eerste eretekens aan het Belgische front. Hij bleef vier jaren aan het IJzerfront, ontving het Oorlogskruis en de IJzermedaille en werd Officier in de Leopoldsorde en Commandeur in de Kroonorde.

Na de Eerste Wereldoorlog hervatte hij zijn drukke sociaal-culturele activiteit. Hij stichtte in Gent een vrije Vlaamse school voor verpleegsters en vroedvrouwen – die later provinciale school werd –, stichtte de Congressen voor Verpleegkunde, Vroedvrouwkunde en Sociale Geneeskunde, was medestichter van het Vlaamsch Geneeskundig Tijdschrift, was van 1920 tot '24 voorzitter van het Vlaamsch Geneeskundig Congres, was van 1924 af vaste secretaris van het Internationaal Verbond van Vroedvrouwenverenigingen, enz.

Ook als wetenschapsman legde de strenge, ascetisch levende professor een grote activiteit aan de dag. Zijn deskundigheid werd ook buiten de landsgrenzen erkend, o.m. door de toekenning van de Prix Berraute van de Franse Academie in 1930 (voor zijn studie van kanker), van de Prix Monbinne in 1958, door eredoctoraten en door ere- en andere lidmaatschappen van gespecialiseerde genootschappen. Tot op hoge leeftijd en tijdens zijn

verblijf in Zwitserland, na de Tweede Wereldoorlog, hield hij zich bezig met onderzoek in verband met kanker. Ter gelegenheid van zijn negentigste verjaardag ontving hij de dr. Albert Schweitzerprijs van de J.W. von Goethe-stichting in Basel, die hem werd toegekend „omwille van de diepe sociale inspiratie die zijn wetenschappelijk en geneeskundig werk heeft bezielend en zijn streven naar een betere verstandhouding binnen de grote mensengemeenschap”.

De Vlaamsgezindheid van Frans Daels, die in 1909 op een voordracht verklaarde flamingant te zijn uit sociale plicht, werd diep en voor altijd getekend door zijn ervaringen in de Eerste Wereldoorlog. Hij was aan het front een der grote promotors van een christelijk en sociaal geïnspireerde actie voor de Vlaamse soldaten. Hij was er mede betrokken bij de oprichting van De Belgische Standaard, was de werkelijke stichter van het Secretariaat der Katholieke Vlaamse Hogestudenten (SKVH) (dat een veelomvattende actie tegen de zedenverwilderingsontplooiing en naar meer vakkennis streefde) en was een der oprichters van Heldenhulde, de organisatie die zerkjes met de leuze AVV-VVK op de graven van Vlaamse gesneuvelden wilde aanbrengen. Frans Daels stond aan het front vast, hoe groot de nood van het volk was en hoezeer het door de „leidende stand” in de steek werd gelaten. Steeds weer zou hij later aandringen op verantwoordelijkheid en op verantwoording.

Na de Eerste Wereldoorlog was hij op 24 april 1919 spreker op de eerste gouddag van de Oostvlaamse Jongstudenten. Weldra zou hij actief deelnemen aan de campagne voor amnestie voor de activisten en roerde hij zich bijzonder in de strijd voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit. In 1924 werd hij voorzitter van de officiële commissie ter vernederlandsing van die universiteit (met prof. Vercoillie) en in 1930 voorzitter van de Commissie voor Hooger Onderwijs in Vlaanderen (eveneens met prof. Vercoillie).

Zijn belangrijkste bijdrage tot de V.B. leverde hij tussen de twee wereldoorlogen als voorzitter van het Comité der Bedevaarten naar de Graven van de IJzer. Hij sprak reeds op de Joe English-hulde te Steenkerke, die in feite de eerste bedevaart was. Sindsdien weerklonk zijn stem telkenjare over de

IJzervlakte als „het geweten van Vlaanderen” en richtte hij zich uit naam van de Vlaamse gesneuvelden tot de regeerders, de verantwoordelijken en het volk om rechtsherstel, plichtsbesef en Vlaams bewustzijn te vragen. Hij wees daarbij elke politiek af die niet rechtlijnig was. Hij wilde buiten en boven de politieke partijen blijven, omdat hij meende zo zijn ideaal beter te kunnen dienen. Zijn invloed op de ontwikkeling van het Vlaamse bewustzijn was in die periode, volgens het getuigenis van H.J. Elias, zeer groot.

Frans Daels droeg het zijne bij tot de vorming van een ruim Vlaams front, onder meer door lid te worden van het leidend comité na het Congres der Vlaamsche Concentratie in Leuven (19 juli 1936), door zijn actie voor de realisering van zelfstandige wetenschappelijke Academies, door zijn ijveren voor de oprichting van een Academisch Ziekenhuis te Gent en door zijn medewerking aan de oprichting van Vlaamsche Kinderzegen (juni 1937). In juli 1940 richtte hij in Oost-Vlaanderen een sociale hulpactie op (zoals hij vroeger al de universitaire sociale hulp had gesticht), die bij de stichting van Winterhulp in deze organisatie werd opgenomen.

Prof. Daels, die ten tijde van de Spaanse burgeroorlog uit sociale motieven de oprichting van klinieken voor revolutionairen steunde, was principieel anti-nazi en vreesde de Duitse annexatiepolitiek. Omdat hij meende dat Vlaanderen „tegenwoordig” moest zijn om zijn belangen te verdedigen, liet hij zich in september 1940 opnemen in de Raad van Leiding van het Vlaamsch Nationaal Verbond (VNV), een raad van advies. Dat hij de leiding wilde nemen van ziekenhuizen voor Vlaamse Oostfront-vrijwilligers, verklaarden zijn verdedigers uit zijn sociaal gevoel en zijn solidariteit met frontsoldaten, gebaseerd op zijn ervaringen in 1914-'18. Zodra hij zag dat de Vlaamse Oostfrontstrijders door de Duitsers misleid werden, trok hij zich uit die actie terug. In de Raad van Leiding van het VNV kantte hij zich al gauw tegen de houding van de organisatie, die hij dubbelzinnig noemde. Weldra zag hij in, dat de bezettende overheid een vijandige houding aannam tegenover de verbondenheid der Nederlanden en dat zij een chantagepolitiek voerde door andere organisaties en formaties tegen het college van secretarissen-generaal en het VNV uit te spelen. Hij was het niet eens met richtingen die werden vertegenwoordigd door organisaties als Vlaamse SS en De Vlag. In brieven aan Vlaamse en Duitse instanties protesteerde hij tegen de houding van de bezetter, de deportaties en de censuur. Sommige brieven werden clandestien verspreid door Nederland Eén, een beweging van Diets verzet binnen het VNV, die hij steunde. Men is ervan overtuigd, dat alleen zijn groot prestige hem toen van ingrijpen door de bezettende overheid gered heeft.

Prof. Daels liet de IJzerbedevaarten ook tijdens de oorlog plaatshebben, zij het in beperkte mate, omdat hij meende dat een herdenking van vroegere doden niet moest worden onderbroken en omdat hij daarin een gelegenheid zag om de Vlaamse zelfstandigheid op zijn eigen wijze te doen uitkomen. Hij weigerde daarbij censuur. Intussen besteedde hij veel tijd en energie aan allerlei sociaal werk.

Bij de bevrijding dook hij onder en week na drie

jaar uit naar Zwitserland. In 1946 werd hij door de krijgsraad in Gent bij verstek tot de doodstraf veroordeeld. In 1959 mocht hij naar België terugkeren en zijn werk in het ziekenhuis hervatten. Op 88-jarige leeftijd moest hij zijn praktijk als geneesheer en als onderzoeker staken. Sinds zijn terugkeer publiceerde hij nog een paar boeken met overwegingen van culturele en morele aard.

WERKEN: *Bladzijden uit de oorlog; IJzerfront; Mijn jongen, nu wordt ge man; Voor onze vrouwen; Volksfierheid; Vlamingen gedenkt!* (brochures verscheen tijdens de Eerste Wereldoorlog); - *Mis- en gedenkboek van den Vlaamschen soldaat* (1917); - *Voor mijn volk in nood*, 2 dln. (1919-'20); - *Ik dien* (1923); - *Voor onze jongens* (1930); - *Acht voordrachten voor onze studenten* (1935); - *Vlaanderen in 1936; vier toespraken* (1936); - *Uit Vlaanderens kuituurstrijd* (1939); - *Aan de Hand- en Geestesarbeiders van Vlaanderen* (1941); - *Aan de jeugd van Vlaanderen* (1941); - *Vrouwen, moeders, jeugd* (1942); - *Mens sana...* (1964); - *Levenswijsheid* (1967); - *Opvoeding* (1968); - *Leven* (1969).

LITERATUUR: *Prof. Dr. Frans Daels bij zijn vijftigste verjaardag* (1932); - G.H. Cannegieter, *Prof. Dr. Frans Daels*, in *Merks-magazijn*, XL (1938, p. 1-13); - M. Boey, *Zo leefde, zo sprak prof. dr. Frans Daels* (1972).

MARCEL BOEY